

## ספיקא דאורייתא

רמב"ם (טומאת מת, פ"ט ה"ב):

דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן משום ספק הרי הן של דבריהן, ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת ודאי אבל כל הספיקות בין בטומאות בין במאכליו אסורות בין בעריות ושבתות אין להם אלא מדברי סופרים וואע"פ כן דבר שחייבין על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה, שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי כמו שביארנו בהלכות איסורי ביאה ובכמה מקומות.

השגת הראב"ד: דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. א"א זהו שיבוש גדול שהרי אמרו בכמה מקומות ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא וזו ספיקא דאורייתא היא אבל היה לו לומר משום דהו"ל ספק ספיקא ואפילו בדאורייתא לקולא.

### כסף משנה הלכות טומאת מת פרק ט הלכה יב

[יב] דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. כתב הראב"ד זהו שיבוש גדול שהרי אמרו בכמה מקומות וכו'. וי"ל שרבינו סובר שמה שאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן בעלמא הוא שהחמירו בספיקא וכתב הר"ן בספ"ק דקידושין ובתשובה סימן נ' שהביא ראייה לדבריו מדאמרין פרק עשרה יוחסין התורה אמרה לא יבוא ממזר ממזר ודאי הוא לא יבא הא ממזר ספק יבא וכן דעת הרמב"ן ואף על פי שהביא שם טענות החולקין על רבינו מ"מ זהו דעת רבינו ויש ראייה לדבריו וכיון שכן אין בדברי רבינו שיבוש ואחד מהטענות שכתב שם שטענו על רבינו הוא מדחייב רחמנא אשם תלוי ודבר זה יישבו רבינו שמצאתי כתוב בספר ישן בס"פ זה כלשון הזה ואעפ"כ דבר שחייבים על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי עכ"ל. ויש לתמוה על הראב"ד שבסוף הלכות כלאים הודה לדברי רבינו וכאן כתב שהוא שיבוש גדול. ומ"ש דהו"ל משום דהוי ספק ספיקא יש לומר שאפי' בנודע שהפילה שם נפל ואין ידוע אם הפילה דבר טמא הוי ספק ספיקא [אבל] דינים אחרים נזכרו בפרק זה שאין בהם אלא ספק אחד והם טהורים ועי"ל דאפי' הא דאין ידוע אם הפילה דבר המטמא לא חשיב ספק ספיקא משום דרוב מפילות דבר המטמא הן מפילות:

### קידושין עג.

חמישה קהל כתיבי... חד לכהנים, וחד ללוים, וחד לישראלים, וחד למישרי ממזר בשתוקי, וחד למישרי שתוקי בישראל...  
לא יבא ממזר – ממזר ודאי הוא דלא יבא, הא ממזר ספק יבא, בקהל ודאי הוא דלא יבא, הא בקהל ספק יבא, ומה טעם אמרו שתוקי פסול? ... מעלה עשו ביוחסין.

## רשב"א (תורת הבית, ד', א):

ומסתברא לי דכשאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא דבר תורה הוא דספיקא דאורייתא כודאי מן התורה. אבל ראיתי לרמב"ם ז"ל שכתב דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן הוא שהחמירו בספיקו. והביא ראיה לדבריו מדאמרין בקידושין פרק עשרה יוחסין אי זהו שתוקי אמר רבה דבר תורה שתוקי כשר מאי טמא דרוב כשרין אצלה ומיעוט פסולין ואי דאזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש. מאי אמרת דילמא אזלא איהו לגבייהו הוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. והתורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא. אלמא לא אסרה תורה אלא האסורין הוודאין הא ספק האיסורין לא. ואין דבריו מחוורין אצלי דאדרבה דוק מינה דבעלמא ספיקא דאורייתא כודאי דאי לא אמאי איצטריך רבא לאורוכי בלישניה כולי האי...

ואולי סבר הרב ז"ל דגלי קרא בממזר ספיקו מותר וגמרינן מיניה לכל התורה כולה.

ואינו מחוור דהא אמרינן בפרק קמא דקידושין אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני. אמר ליה רבי זירא לרב אסי והתנן ספק ערלה בארץ ישראל אסור בסוריא מותר אשתומם כשעה חדא א"ל אימור כך נאמרה הלכה ספיקא מותר ודאה אסור. שמעינן מהא דלהתיר ספיקה בחוצה לארץ הוצרכה הלכה ליאמר כך מפורש בסיני הא לאו הכי כל מקום שנאסרה ודאי אף ספקה אסורה. ובארץ ישראל אף ספיקה אסור דבר תורה. וי"ל דכי הוצרכה הלכה במקום דאיתחזק איסורא דבעלמא אסור דבר תורה והכא שרי. אבל היכא דלא איתחזק איסורא ספיקו מותר.

ומכל מקום אי אפשר שאם כן אשם תלוי למאן דאמר לא בעינן חתיכה משתי חתיכות היכי משכחת לה והא ספיקו מותר לכתחילה ואשם היכי מיחייב ואעפ"י שסתם מתניתין דפרק כל היד המרבה לבדוק כמאן דאמר בעינן חתיכה משתי חתיכות הא תנא דברייטא לא בעי חתיכה משתי חתיכות ומי נימא דבהאי דינא פליגי אי ספיקא דאורייתא אסור או לא ולתנא דברייטא שתוקי אסור לבא בישראל אין אלו אלא דברי תמה.

## שב שמעתתא א'

המהרי"ט (שו"ת מהרי"ט, ח"ב, סימן א')

פרי חדש (סימן ק"י, כללי ס"ס, בתחילתם)

## הר"ן על הרי"ף מסכת קידושין דף טו עמוד ב

גרסי' בגמ' [דף לט א] א"ר אסי אמר ר' יוחנן ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני א"ל רבי זירא לרב אסי והא תניא ספק ערלה בארץ ישראל אסור בסוריא מותר. כלומר ואי ודאי בחוצה לארץ הלכה היא היכי מזלזלינן בספקא אשתומם

כשעה חדא א"ל אימר כך נאמרה ספקא מותר ודאה אסור. ויש שלמדו מכאן דמאי דאמרי' דספקא דאורייתא לחומרא דבר תורה הוא ולא מדברי סופרים דהא אמרינן הכא שהוצרכה הלכה להתיר ספקא. ואי מהא לא איריא דהכא אצטריך למשרי כל שנולד בו שום ספק בעולם ואף על פי שאינו כדאי להתיר במקום אחר דמשום הכי אמרינן (ברכות דף לו א) דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ ואפילו יחיד במקום רבים דכל ספקא שריא ואפילו קרוב לודאי ואפילו לספוקי להדדי נמי שרי ואילו בשאר איסורין ודאי עובר משום לפני עור ומיהו קושטא דמילתא הכי איתא דספקא דאורייתא איסורו דבר תורה שאם לא תאמר כן אשם תלוי למה וכ"ת שאני התם דאיתחזק איסורא הניחא למאן (כריתות דף יז ב) דבעי ביה חתיכה אחת משתי חתיכות אבל למאן דלא בעי מאי איכא למימר ואף על גב דסתם לן תנא בפרק כל היד [דף יד ב] דבעינן חתיכה משתי חתיכות לא משמע דאיהו ותנא דברייתא דלא בעי פליגי בהכי ועוד מדאיבעי לן בפ"ק דחולין (דף יא א) מנא לן הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא ואתינן למפשטה משבירת עצם בפסח ודכותיה כדאיתא התם דרחמנא אמר ועצם לא תשברו בו וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא דאמרינן זיל בתר רובא ואם איתא מאי ראייה מהנהו לרובא דעלמא דאתחזק איסורא דהא הנהו אפי' לא אזלינן בתר רובא שרו דספק טריפות נינהו וכל ספק איסורא רחמנא שרי אלא ודאי משמע דמאי דאמרינן דספק דאורייתא לחומרא דבר תורה ולא מדבריהם: אבל הר"ם ב"ן ז"ל כתב דמאי דאמרינן דספקא לחומרא מדבריהם הוא שהחמירו בספקו והביא ראייה לדבריו מדאמרינן בפרק עשרה יוחסין (דף עג א) בגמ' אי זה הוא שתוקי אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר מ"ט רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין אצלה ואי דאזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דילמא אזלא איהי לגבייהו ה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והתורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא אלמא לא אסרה תורה אלא האסורין ודאין הא ספק האסורין לא ואין זה מחזור דאדרבה דוק מינה דבעלמא ספקא דאורייתא אסור דאי לא למה ליה לרבא לארוכי לישניה כולי האי לימא מ"ט משום דהוה ליה ספק וספקא שרי ומאי שנא ממזר דנקט אלא ודאי ספק ממזר דוקא קאמר אבל שאר ספקי לא וממזר שאני דרביה רחמנא קרא להתירא וכדאמרינן התם לעיל מיניה [דף עב ב] ת"ר גר נושא ממזרת והולד ממזר דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממזרת מ"ט דר' יוסי חמשה קהלי כתיבי חד לכהנים וכו' וחד למשרי ממזר בשתוקי וחד למשרי שתוקי בישראל וכו' [ור' יהודה כהנים ולוים מחד קהל נפקי] ואיבעית אימא תרי קהלי נינהו ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קרא נפקי לא יבא ממזר בקהל ה' בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא ואי בעית אימא [הכא נמי תרי] קהלי נינהו וטעמיה דר' יהודה מהכא הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר אלמא מיתורא דקראי הוא דמייתי' ליה בין לר' יוסי בין לר' יהודה הא בעלמא ספקו כודאן. וכלשון הזה כתב רש"י ז"ל שם ואיבעית אימא הכא נמי תרי קהלי נינהו כלומר להנך תרתי

דרשות תרי קראי איצטריכו דאי לא אייתי קרא לא הוה דרשינן ממזר ודאי הוא  
דלא יבא הא ספק יבא אלא הוה אמרינן ככל שאר ספקי אסור על הודאי אזהרת  
ודאי ללקות עליו ועל הספק אזהרת ספק לאיסורא ע"כ:

**קובץ שיעורים (ב', מ"ה)**

**שערי יושר (א', ב)**

**הראב"ד** (כלאיים, פ"י הכ"ז) סובר שספיקא דאורייתא לחומרה מדרבנן.

**הגמ' בקידושין ה:** אומרת שנתן הוא ואמרה היא, זהו ספק דרבנן. **הר"ף** כותב, שחיישין מדרבנן. מכאן למד בשו"ת בית יוסף (חידושים לקידושין ה:) שלדעת הר"ף ספק דאורייתא לחומרה מדרבנן (אמנם, עיין בשו"ת כתב סופר, או"ח, סימן ה', שהבין שדעת הר"ף דספד"ר לחומרה מהתורה).

**הגמ' בקידושין עג.** אומרת: ממזר ודאי הוא דלא יבוא, הא ממזר ספק יבוא. עמ' רלו.

**הר"ן** (קידושין, סוף פרק ראשון) התקשה בדעות האומרות 'ספק דאורייתא לחומרא' מדרבנן, הרי התורה חייבה אשם תלוי על ספק?

❶ **הר"ן** תולה זאת בשתי הדעות **בכריתות יז**. מתי חייבים אשם תלוי: לפי דעה אחת, **בספק שומן ספק חלב** חייבים אשם תלוי. אולם, לפי דעה אחרת, רק **בשתי חתיכות, שהאחת שומן והאחת חלב** חייבים, כיוון **שאיתחזק איסורא**. ואם כך, הדעה המחייבת על ספק שומן ספק חלב, סבורה שספד"ר לחומרה מהתורה, והדעה המחייבת רק **בשתי חתיכות**, סוברת שספק דאורייתא לחומרה מדרבנן.

❷ **הכסף משנה** (טומאת מת, פ"ט) מיישב אחרת. לדעתו, ספק דאורייתא לחומרה מדרבנן, רק בדבר שאין זדונו כרת (הדבר תלוי בגרסאות ברמב"ם. הרמב"ם שם, כותב לפי גירסה אחת: "כל הספיקות, בין במאכלות אסורות בין בעריות ושבתות, אין להם אלא מדברי סופרים" [למרות ששבת – זדונו כרת]).